

О. А. Комарова,
доктор економічних наук,
доцент, професор кафедри менеджменту та адміністративного
права Кіровоградського юридичного інституту
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСВІТА У ВИМІРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті обґрунтовано зростання ролі інформації та знань у постіндустріальному суспільстві. Визначено провідну роль освіти в розбудові інноваційної моделі економічного зростання. Показано доцільність переходу системи освіти з режиму виживання в режим розвитку на підставі поширення концепції безперервної освіти.

Ключові слова: інформація, знання, інформаційне суспільство, освіта, інформатизація.

О. А. Комарова
ОБРАЗОВАНИЕ В ИЗМЕРЕНИИ
ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье обосновано повышение роли информации и знаний в постиндустриальном обществе. Определена ведущая роль образования в формировании инновационной модели экономического роста. Показана целесообразность перехода системы образования из режима выживания в режим развития на основе распространения концепции непрерывного образования.

Ключевые слова: информация, знания, информационное общество, образование, информатизация.

O. A. Komarova
EDUCATION IN THE DIMENSION OF
INFORMATION SOCIETY

In the article the growth of role of information and knowledge in post-industrial society is grounded. The leading role of education in forming of innovative pattern of economic growth is determined. Expedience of transition of the system of education from the mode of survival to the mode of development on the basis of distribution of conception of continuous education is shown.

Key words: information, knowledge, information society, education, informatization.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, незважаючи на труднощі та проблеми, відображають зміни, що відбуваються у всьому світі й визначаються тенденціями руху до інформаційного суспільства. Це виявляється як у зростанні популярності різних форм та рівнів освіти в населення, підвищенні вимог працедавців до освітнього рівня і кваліфікації працівників, так і в державній політиці розвитку освіти, спрямованій на модернізацію цього соціального інституту та посилення його взаємозв'язку з економічними підсистемами.

Характерною ознакою інформаційного суспільства є «софтизація» економіки, тобто домінування живого знання, яке дістало назву «м'якого товару» (*soft-ware*) над уречевленим знанням – «жорстким товаром» (*hard-ware*). Це означає переважання у виробничих процесах інформаційних потоків у вигляді живого знання над безпосередньою взаємодією з природою через обробку речовини природи та доведення її до споживача. Якщо в умовах індустріальної економіки безпосередній вплив на матеріальний предмет праці здійснювали 9/10 працівників, то нині в розвинутих країнах ця цифра складає 1/3 [1, с. 54]. Переважна ж частина працівників зайнята обміном інформацією і знаннями. За таких обставин інформація (наукова, економічна, організаційна, технологічна тощо) визначає ступінь відповідності виробництва вимогам динамічно змінюваного зовнішнього середовища та стає ресурсом, який свідчить про можливості інноваційного розвитку. У зв'язку з цим цілком об'єктивним є підвищення цінності інтелектуальних фондів компаній порівняно з їх матеріальними ресурсами та фінансовим капіталом. За оцінками західних учених, їх співвідношення коливається в межах між 5:1 та 6:1. Крім того, підраховано, що вкладення в дослідження і розробки дають прибуток у вісім разів більший, ніж прибуток від вкладень у техніку [2, с. 14].

Таким чином, відбувається підвищення знаньсємності сучасного виробництва, і як наслідок – зростає потреба у творчих, високоосвічених працівниках, які володіють сучасними засобами пошуку, обробки та збереження інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню ролі та місця освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Ю. М. Бажал, Н. П. Ващекін, В. М. Геєць, В. І. Іноземцев, К. К. Колін, В. Л. Макаров, М. А. Мунтян, С. Г. Михнева, А. Я. Субетто, А. Д. Урсул, Л. І. Федулова та ін.

Мета статті. Обґрунтувати підвищення ролі інформації і знань у забезпеченні економічного розвитку в умовах становлення інформаційного суспільства та визначити роль і місце освіти в ньому.

Основні результати дослідження. Перехід людства до нового етапу розвитку почав виявлятися в середині ХХ століття у появі нових рис в економічному, політичному та культурному житті розвинутих країн. Свідченням цього стали такі загальносвітові тенденції:

- прискорення темпів науково-технічного прогресу, бурхливий розвиток інформаційних технологій, що посирили залежність інноваційного та технологічного розвитку держав від успіхів у галузі теоретичного знання;
- перетворення вищих навчальних закладів у науково-дослідні центри, навколо яких концентруються матеріальні ресурси і найбільш кваліфіковані кадри, що виявляється у створенні на базі університетів технопарків та технополісів;
- розширення сфери послуг на фоні зменшення частки добувних і переробних галузей у створенні національного продукту;
- формування класу «інтелектуалів», праця яких характеризується переважанням розумових операцій та має творчий характер;
- усвідомлення людством актуальності проблем сталого цивілізаційного розвитку.

Якщо індустріальне суспільство було утворено в результаті промислової революції ХІХ ст., то інформаційне суспільство створюється інформаційною революцією, технологічною основою якої виступає формування інформаційних мереж, здатних обробляти велику кількість інформації. Тому в постіндустріальну епоху переосмислюється

роль інформації. Основоположники теорії інформаційного суспільства (Р. Арон, Д. Белл, П. Дракер, Г. Маркузе, Е. Тоффлер) підкреслюють повідну роль знань та інформації в суспільному розвитку.

За ствердженням Д. Белла, в новому столітті вирішальне значення для економічного і соціального життя, способів виробництва знання, а також характеру трудової діяльності людини набуває становлення нового соціального устрою, що ґрунтується на телекомунікаціях. Д. Белл виокремив основні аспекти інформаційного суспільства, які найбільш важливі для розуміння телекомунікаційної революції: перехід від постіндустріального до сервісного суспільства; вирішальне значення кодифікованого теоретичного знання для здійснення технологічних новацій; перетворення «інтелектуальної технології» в ключовий інструмент системного аналізу та теорії прийняття рішень. «Коли знання у своїй систематичній формі втягуються в практичну переробку ресурсів (у вигляді винаходу та організаційного удосконалення), – писав він, – можна сказати, що саме знання, а не праця виступає джерелом вартості» [3, с. 128].

За словами О. Тоффлера, людство знаходиться нині на «третьій хвилі» – фазі інформаційно-технологічного суспільства, основним ресурсом якого є вже не капітал, а інформація та технологія [4, с. 243].

В. Л. Іноземцев відзначає, що основними ресурсами інформаційного суспільства стають не праця і капітал, а знання та інформація. При цьому він підкреслює, що головна роль інформації полягає в тому, що вона розширює можливості людського інтелекту і, таким чином, озброює людину засобами, що дозволяють робити раціональний вибір [5, с. 53].

В умовах інформаційного суспільства інформація перетворюється на загальнодоступний глобальний ресурс. Свідченням цього є такі факти:

- щорічне зниження вартості нового комп'ютера, починаючи з 1995 року, становить 19%;
- в останні 30 років обчислювальні потужності комп'ютерів подвоюються кожні 18 місяців. Нині їх вартість складає лише один відсоток вартості початку 1990-х років;
- обсяг інформації, що курсує в мережі Інтернет, подвоюється кожні 100 днів;
- швидкість передачі комунікацій швидко зростає, тоді як її вартість знижується. Якщо в 1980-х роках мідні телефонні кабелі мали здатність передавати за одну секунду одну сторінку інформації, то сьогодні тонковолоконний скляний кабель може передавати за той самий час 1 млн. сторінок [6, с. 4].

Зростання значущості таких складових людського капіталу, як навички роботи з інформацією та інформаційно-комунікаційними технологіями, підтверджується певними даними і результатами досліджень, що наводяться нижче:

1. Останніми роками відбувається динамічне збільшення частки осіб з вищою освітою в економічно активному населенні. Зокрема в розвинутих країнах вона коливається в межах 40–60%.

2. У сучасній економіці зростає чисельність зайнятих «маніпуляціями з символами», «працівників знання», в обов'язки яких входить одержання, обробка та аналіз інформації. За оцінками експертів, в останнє десятиліття більш як 60% новостворених робочих місць пов'язані з обробкою інформації.

3. Збільшується число робочих місць і видів професійної діяльності, де використовується комп'ютер. Наприклад, у Швеції у 2000 р. майже 75% працюючих застосовували для роботи комп'ютер. Слід відзначити й той факт, що комп'ютер стає інструментом і для зайнятих фізичною працею: у 2000 р. в Європейському Союзі в середньому більш як чверть «синіх комірців» використовували для роботи комп'ютер [7, с. 5].

Перехід до інформаційного суспільства не можна отожнювати лише з новим ступенем техніко-технологічного

розвитку, адже змінюється і сама людина. Для більшості людей праця перетворюється у творчу діяльність, засіб самореалізації. Н. П. Ващекін, М. А. Мунтян та А. Д. Урсул зазначають, що в інформаційному суспільстві однорідна економічна людина, яка орієнтується на задоволення матеріальних потреб, поступиться людині творчій, багатоплановій. «Діяльність «багатомірної людини» нерозривно пов'язана з якісними перетвореннями самого характеру праці. Праця у звичному її розумінні як процес впливу людини на речовину природи зникає. На місце абстрактної праці..., уречевленої в масі вартостей..., приходять загальна універсальна праця як вільна творча діяльність людини в галузі науки, культури, інформації та, що не менше, а можливо, і більш важливо, виробництві самої людини» [8, с. 10]. У зв'язку з цим в Окинавській хартії глобального інформаційного суспільства, прийнятій 22 липня 2000 р. лідерами країн Великої вісімки, підкреслюється, що «стратегія розвитку інформаційного суспільства повинна супроводжуватися розвитком людських ресурсів, можливості яких відповідали б вимогам інформаційного століття» [9].

Актуальність розвитку людських ресурсів через освіту зумовлена необхідністю опанування інноваційної моделі економічного зростання, яка передбачає посилення освітнього потенціалу як визначальної складової національного багатства, рушійної сили суспільного прогресу в постіндустріальну епоху. Рух у постіндустріальну цивілізацію має супроводжуватися переходом до інноваційного типу економічної динаміки, що передбачає структурні зміни в економіці на підставі формування якісно нового технологічного способу виробництва шляхом інтелектуалізації праці та, відповідно, підвищення освітнього рівня працюючих.

Досвід розвинутих країн світу свідчить, що сьогодні пріоритетними джерелами розвитку будь-якої господарської системи виступають інноваційні чинники, до числа яких належать: техніка нового типу, нові технології, нова організація праці та виробництва, нова мотиваційна система і підприємництво. Сукупність саме цих інноваційних компонентів здатна перетворити виробничу сферу через оновлення виробничого апарату, підготовку та стимулювання людини на ефективно діючу систему. Використання наведених інноваційних чинників визначає успішність адаптації господарської системи в інформаційному суспільстві, забезпечує її економічну сталість та конкурентоспроможність. Проте реалізація інноваційної моделі економічного зростання можлива лише за умови нарощування інтелектуального капіталу через розвиток освітнього потенціалу суспільства, оскільки формування глобальних конкурентних переваг дедалі більше базується на підготовці спеціалістів, здатних забезпечити адаптивність до інноваційних процесів. Інтелектуальний ресурс, створений на базі освітнього потенціалу, стає основним джерелом економічного розвитку.

Яскравим прикладом, що ілюструє залежність економічного зростання від освіти та науки, є досвід азіатських гігантів, а саме Китаю та Індії. Наприклад, в Індії основним важелем економічного зростання став розвиток сервісу, базований на індустрії інформації, науки та системи освіти. Упродовж 1990–2003 рр. частка сфери послуг у ВВП Індії збільшилася відповідно від 40,6% до 50,8%, завдяки чому ВВП країни зріс на 62%. При цьому внутрішні інвестиції в економіку були досить обмеженими, а зовнішні – незначними. Застосовуючи неінвестиційну, інформаційну модель розвитку, Індія досягла феноменальних результатів, тим самим довівши, що наука, освіта, інформація стали пріоритетними складовими продуктивних сил суспільства [10, с. 27].

Становлення інформаційного суспільства зумовлено не тільки зростанням значущості знань та інформації як стратегічних ресурсів економічного зростання, а й необхідністю реалізації інформаційно-духовних механізмів у результаті актуалізації проблеми сталого цивілізаційного розвитку. Пошук ефективних шляхів і розробка механізмів для впровадження у життя концепції стійкого розвитку

суспільства як єдино можливої концепції виживання людства нерозривно пов'язані з вирішенням проблеми інтенсифікації людського інтелекту завдяки використанню можливостей, якими володіє інформатизація.

У контексті проблеми виживання інформатизація визначається як «процес усе більш повного оволодіння інформацією як найважливішим ресурсом розвитку за допомогою засобів інформатики з метою кардинального підвищення інтелектуального рівня розвитку цивілізації і на цій основі – гуманістичної перебудови всієї життєдіяльності людини» [11, с. 41].

Таке трактування інформатизації нерозривно пов'язано із завданнями оптимізації сучасної освіти. На погляд К. К. Коліна, В. Т. Паронджанова, головним механізмом якісних перетворень в освіті, без яких неможливо вирішити наявні освітні проблеми, є інформатизація, що забезпечує доступ до інформаційних ресурсів суспільства і надає ефективні засоби їхнього освоєння [12, с. 14; 13, с. 4].

Розгляд інформатизації як одного із шляхів виходу системи освіти з кризи, дозволяє стверджувати про наявність тісного зв'язку освітньої проблематики з проблематикою періоду освоєння інформаційної картини світу, усвідомлення єдності законів функціонування інформації у природі та суспільстві, практичного їхнього застосування, створення індустрії виробництва й обробки інформації, тобто того напрямку, який дістав у науці назву інформаційного підходу.

В. М. Стратонов підкреслює: «Усвідомлення ролі інформації в суспільному розвитку передбачає її перехід в розряд найважливіших універсальних категорій, які відбивають об'єктивну необхідність інформаційних ресурсів для всіх основних видів людської діяльності: навчальної, науково-дослідної, виробничої, адміністративно-управлінської, творчої. Реалізація інформаційних ресурсів на основі сучасної комп'ютерної техніки відкриває широкі можливості для багаторазового підвищення ефективності використання всіх інших видів ресурсів. Саме за рахунок інформації і знань, високого освітнього рівня аналітиків і умінь переробляти величезні потоки інформації, пов'язані з діяльністю людства на Землі, робиться спроба розв'язання глобальних проблем людства (пошук альтернативних джерел енергії та раціональне використання запасів сировини, які вичерпуються, пошук компромісів між людиною і природою і тим самим – виживання)» [14, с. 92].

Таким чином, нагальною проблемою сьогодення є відображення в роботі системи освіти зростання значення інформації, переходу інформаційних ресурсів у категорію стратегічних ресурсів розвитку людства. Відтак цілком об'єктивно стає необхідність удосконалення педагогічних технологій на підставі посилення їх орієнтації на формування інформаційного світогляду особистості, прищеплення їй у процесі навчання усвідомлення сутності інформаційних перетворень та їх суспільної значущості.

В індустріальному суспільстві система освіти орієнтувалася на відтворення та стабілізацію, а не на розвиток. Це було зумовлено репродуктивним характером освіти, тобто її спрямованістю на знаннєвий, ознайомчий підхід. Становлення інформаційного суспільства висунуло завдання переходу від репродуктивної до креативної цивілізації. У зв'язку з цим цільовими функціями освіти стають:

- перехід від трансляції досвіду попередніх поколінь до забезпечення виживання на природному, соціальному та духовному рівнях;
- перетворення освіти в частку життєдіяльності людини, коли зміст безперервної освіти напряму визначає характер людських потреб (не потреби задовольняються в результаті одержання освіти, а освіта визначає потреби);
- перетворення освіти в засіб селекції людства за соціальною, національною, інтелектуальною та іншими ознаками, а також засіб об'єднання народів на загальних принципах буття.

Зміна цілей освіти обумовлена новими завданнями суспільства. Глибоке проникнення сучасних комунікацій і

методів цифрової обробки інформації в економіку та управління висувають якісно нові вимоги до спеціалістів. Зокрема постійне оновлення наукових знань вимагає від людини вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично підходити до відбору інформації, створювати нові знання та способи діяльності на основі одержаної інформації. Особливої значущості набувають навички ефективної взаємодії з інформаційним середовищем, умінь використовувати можливості, які воно надає. Тому сучасний спеціаліст повинен володіти:

- навичками грамотної постановки завдань, що виникають у практичній діяльності, за допомогою сучасних комп'ютерних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій;
- навичками формалізованого опису поставлених завдань, елементарними знаннями про методи математичного моделювання, умінням побудувати прості математичні моделі поставлених завдань;
- знаннями основних алгоритмічних структур і вмінням застосовувати їх, побудови алгоритмів вирішення задач за їх математичними моделями;
- навичками використання основних типів інформаційних систем і прикладних програм загального призначення для вирішення за їх допомогою практичних завдань.

В умовах інформатизації освіта перестає бути засобом засвоєння готових загальнонавчаних знань. Освіта перетворюється на спосіб обміну інформацією між людьми протягом усієї їх життєдіяльності та передбачає не тільки засвоєння одержаних знань, а й віддачу своїх в обмін на одержані. Активний інформаційний обмін став сутністю процесу інформатизації загалом і в освітній сфері зокрема. Тому фундаментальне завдання освіти в інформаційному суспільстві – підготовка молоді до життя у швидко змінюваних умовах, оскільки відставання у сфері інформатизації в цілому та самій системі освіти може мати незворотні наслідки.

Інформатизація суспільства призвела до зміни класичних цінностей освіти, зокрема проникнення комп'ютерних технологій у всі сфери життєдіяльності людини експлікує в якісно новому ракурсі проблему елементарної, так званої комп'ютерної грамотності. Сучасна людина не може вважатися функціонально грамотною, тобто підготовленою до успішної професійної діяльності, якщо вона не має відповідних умінь і навичок роботи з прикладними програмами, а також у глобальних комп'ютерних мережах. За таких обставин інформатизація освіти розглядається сьогодні як абсолютна та обов'язкова умова створення інтелектуальної бази інформаційного суспільства.

В умовах інформаційного суспільства система освіти повинна перейти від режиму виживання в режим розвитку. Це означає, що вона має функціонувати в режимі саморозвитку, саморуху. Такий перехід особливо актуальний в умовах загострення проблем реалізації освітнього потенціалу населення в різних сферах економічної діяльності. Адже сьгодні ринок праці «повернувся спиною» до системи професійної освіти, оскільки в умовах становлення інформаційного суспільства спеціалісти йому більше не потрібні: він відчуває гостру потребу в професіоналах. Процеси інформатизації поставили систему освіти перед новими проблемами. Зокрема це обумовлено значним скороченням життєвого циклу товарів (насамперед технологій, інновацій, технічних засобів): новий для ринку продукт уже через п'ять років застаріває (причому деякі товари – інформаційні та комунікаційні технології – втрачають свою актуальність через рік). Унаслідок цього навіть висококваліфікований спеціаліст постає перед необхідністю перепідготовки і підвищення кваліфікації.

У сучасному світі, зазначає американський футуролог О. Тоффлер, «знання стає все більш смертним. Сьгоднішній факт стає завтрашньою помилкою. Однак суспільство, в якому індивідуум змінює роботу, місце проживання, соціальні зв'язки і т.д., надає величезне значення ефективності освіти. Школа завтрашнього дня повинна давати не тільки інформацію, а й способи роботи з нею.

Школяри та студенти повинні вчитися відкидати старі ідеї, знати, коли і як їх замінювати. ...вони повинні навчитися вчитися, відчуватися та переучуватися... Негармотною людиною завтрашнього дня буде не той, хто не вміє читати, а той, хто не навчився вчитися» [4, с. 125]. Дійсно, ті знання, уміння та навички, які людина одержує в дитинстві та юності, не гарантують їй успіху на все життя. Навіть за умови періодичного підвищення кваліфікації немає гарантії, що людина залишатиметься затребуваним професіоналом, який відповідає сучасним вимогам виробництва. Тому виникає необхідність формування у процесі навчання уміння вчитися, розширяти свої знання, здобувати нові навички.

Сьогодні уряди розвинутих країн приділяють пильну увагу технологіям донесення освітніх послуг до споживача. Цей феномен зумовлений поширенням концепції безперервної освіти, або навчання протягом всього життя (*lifelong learning*). Якщо в індустріальному суспільстві одержані знання відображали об'єктивну реальність упродовж 20–25 років, то в інформаційному суспільстві в силу гіпертрофованої динаміки економічних і соціальних процесів, зростання цінності інформації, високої мобільності індивідів ситуація різко змінилася. За твердженням експертів з персоналу, знання, одержані 5–7 років тому, вже не відображають дійсність та незатребувані на ринку праці [1, с. 129]. За таких обставин феномен навчання протягом усього життя породив попит на освіту з боку дорослих, віртуальними студентами стали ті, хто не має часу та можливості навчатися за очною чи заочною формами навчання.

Окрім того, перетворення навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовки в норму життя кожної людини зумовлено і трансформацією знань у фактор виробництва поряд із землею, працею та капіталом. Цю тезу, на наш погляд, доцільно обґрунтовувати виходячи з інформаційних переваг, які надають їх власникам знання. Індивіди, які володіють інформацією та можуть швидше інших її обробляти, здатні одержувати додатковий прибуток, який можна розцінювати як своєрідну премію за краще використання інформації. Завдяки тому, що кожна людина може мати відносну перевагу перед будь-якою іншою людиною завдяки володінню новими знаннями, одержаними на підставі обробки певних обсягів інформації, ці знання стають не тільки елементом конкурентної боротьби, а й джерелом одержання інноваційного надприбутку, чинником, що збільшує ефективність праці та капіталу.

Таким чином, в інформаційному суспільстві головним пріоритетом освітньої політики стає формування системи безперервної освіти.

З огляду на це пріоритетними цілями освіти в інформаційному суспільстві є:

- формування у тих людей, хто навчається, погляду на освіту як на процес, що не припиняється протягом усього трудового життя;
- формування здатності до постійної самоосвіти з викори-

станням інформаційних технологій.

Висновки. Інформаційне суспільство висуває принципово нові вимоги до системи освіти. Характер принципових змін, що відбуваються в сучасній системі освіти, зводиться до таких проявів:

- зміцнення основного акценту із засвоєння значних обсягів інформації на опанування способами безперервного набуття нових знань та вміння вчитися самостійно;
- опанування навичок роботи з будь-якою інформацією, різнорідними даними, формування навичок самостійного, а не репродуктивного типу мислення;
- доповнення традиційного принципу «формування професійні знання, уміння та навички» принципом «формування професійної компетентності».

Література

1. Балыхин Г. А. Управление развитием образования: организационно-экономический аспект : монография / Г. А. Балыхин. – М. : Экономика, 2003. – 428 с.
2. Михнева С. Г. Интеллектуализация экономики: инновационное производство и человеческий капитал / С. Г. Михнева // Инновации. – 2003. – № 1. – С. 12–24.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества (Новая технократическая волна на Западе) / Д. Белл ; под. ред. П. С. Гуревича. – М. : Прогресс, 1986. – 549 с.
4. Тоффлер О. Будущее труда на Западе / О. Тоффлер. – М. : Прогресс, 1986. – 642 с.
5. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы : учеб. пособ. для студ. вузов / В. Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – 304 с.
6. Савельев Е. И. Новая экономика: мода или единственный шанс для новой страны // Е. И. Савельев, В. М. Куриляк // Зеркало недели. – 2002. – № 12 (387). – С. 4.
7. Хохлов Ю. Е. Экономика, основанная на знании: социально-экономические тенденции и политические цели / Ю. Е. Хохлов, С. Б. Шапошник // Информационное общество. – 2002. – № 1. – С. 4–7.
8. Ващекин Н. П. Постиндустриальное общество и устойчивое развитие / Н. П. Ващекин, М. А. Мунтян, А. Д. Урсул. – М. : Логос, 2006. – 288 с.
9. Окинавська хартія глобального інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iis.ru/library/okinawa/charter.ru.html>.
10. Білорус О. Цивілізаційні межі атлантичної глобалізації та проблеми інтелектуалізації розвитку / О. Білорус // Економічний часопис-XXI. – 2005. – № 1–2. – С. 45.
11. Урсул А. Д. Информатизация общества. Введение в социальную информатику / А. Д. Урсул. – М. : ДОН, 1990. – 167 с.
12. Колин К. К. Глобальные проблемы информатизации общества / К. К. Колин // Вестник высшей школы. – 2000. – № 6. – С. 12–16.
13. Паронджанов В. Т. Кризис цивилизации и нерешенные проблемы информатизации / В. И. Паронджанов // НТИ. Сер. 2. – 1993. – № 12. – С. 1–9.
14. Стратонов В. М. Інформаційні процеси і технології в системі сучасної освіти при підготовці спеціалістів юристів / В. М. Стратонов // Печатне слово. – 2005. – № 5 (16). – С. 91–94.

Стаття надійшла до редакції 19 липня 2011 року

ЕКОНОМІЧНИЙ ЧАСОПИС-XXI

Журнал для національної еліти України

ПЕРЕДПЛАТИ І ДОЛУЧАЙСЯ!